

PÁLYAKEZDŐ DIPLOMÁSOK MUNKAERŐPIACI ESÉLYEI

*EMPLOYMENT OPPORTUNITIES AND THE JOB-MARKET
SITUATION OF THE FRESHLY GRADUATES*

OLÁH JUDIT adjunktus

FÓNAI ESZTER PhD hallgató

Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet

ABSTRACT

The employment opportunities and the job-market situation of the freshly graduates need specific attention. Our target is to reserach, to study, to evaluate the relevant literature, which enables us to obtain an improved view on one of the most significant economic and humanresources-related problem, which is overeducation. In order to understand the topic in greater details we have carried out a survey in Debrecen. We have questioned freshly graduates who finished their studies at Debrecen University. In our research we have formulated our questions with regard to the reasons of further education, job-seeking willingness of those answering the questionnaires following their graduation. .

Bevezetés

Kutatásunk témájául a pályakezdő diplomások munkaerő-piaci elhelyezkedésének vizsgálatát, elemzését választottuk. Az 1990-es évek után folyamatosan növekedett a munkanélküliség, valamint a felsőoktatásban résztvevők száma is. Innentől kezdve vált lényegessé a diplomás munkanélküliség kérdése. Ezáltal merül fel a kérdés, hogy a nagymértékben megnövekedett diplomások száma miatt nem értékelődött-e le a diploma színvonala és értéke, valamint mekkora eséllyel helyezkednek el a felsőoktatásból kikerült hallgatók a munkaerőpiacon? Úgy gondoljuk, hogy nagyon aktuális ennek a témának a kutatása, hiszen a végzős hallgatóknak érdekük, hogy minél hamarabb el tudjanak helyezkedni a munkaerőpiacon, és versenyképes diplomával induljanak neki az életnek.

1. Szakirodalmi áttekintés

A probléma körülhatárolását, aktualitását, néhány szakirodalom felhasználásával szeretnénk bemutatni, mely által betekintést nyerhetünk a pályakezdő diplomások elhelyezkedésének aktuális helyzetébe. Általánosságban megfigyelhető,

hogy a fiatalok népegyéből egyre többet egyre hosszabb ideig tanulnak, egyre inkább kitolódik a munkába állás időpontja, amelynek munkanélküliség csökkentő hatása van. A kilencvenes években megjelenő tanulási kedv egyrészt az oktatásban töltött időt, másrészt az oktatásban résztvevők számát növelte – az ezzel kapcsolatos adatokat az általunk vizsgált területen Szabó (2008) foglalja össze – ami nagymértékben hozzájárult az általános képzettségi szint növekedéséhez mellett a munkaerő-piacon felgyülemlett feszültségek átmeneti csökkentéséhez is (Ronyecz, 2006).

A mai magyar oktatáspolitikában kialakítottak egy olyan formális, mennyiségi fejlesztési stratégiát, mely a „tudásgyártól” a „papírgyár” felé tereli a felsőoktatást, aminek káros következményei beláthatatlanok (Polónyi – Tímár, 2001). Jelentősen növekednek a felsőoktatási intézmények, az elindított szakok, melyekkel párhuzamosan a hallgatók száma is aktív növekedést mutat, melynek tényleges következménye a képzés színvonalának romlása. Ezt a jelenséget érzékelve a munkáltatók elkezdték saját szempontjaik szerint értékelni az egyetemeket és főiskolákat, melynek fókuszában az oktatás minőségének vizsgálata áll. Manapság már a munkaerőpiac eljutott odáig, hogy az egyes munkáltatók csak bizonyos felsőoktatási intézményekben végzeteket vesznek fel munkahelyükre (Ronyecz, 2006).

Az iskolába járás időtartama meghosszabbodik, a felsőfokú képzés részvételi arányai növekednek, mellyel párhuzamosan növekszik a képzésből a munka világába való átmenet jelentősége. Az átmenet időszakában történik meg az iskolából kikerülő fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedése, a fiatalok képzettségüknek, lehetőségeiknek megfelelő munkaerő-piaci pályára állása. Az átmenet folyamatában valósul meg az iskolai kibocsátás és a munkaerő-piaci kereslet szerkezetének egymáshoz igazodása. A nemzetközi tapasztalatok szerint a fiatalok életpályájának nagyjából az első tíz esztendeje tekinthető a munka világába való átmenet részének (Galasi et al., 2001). A fiatalok munkavállalását számos kockázat is kíséri, aminek az elkerüléséhez nagyon alacsony döntési szabadságfokkal rendelkeznek (Terjék 2010). A pályakezdők munkába állása nagyon fontos társadalmi kérdés és folyamatosan a figyelem középpontjában van. A fiatalok első munkahelyének sikeres megtalálása sok tényezőtől függ: a munkaerő-piaci kereslet nagyságától, összetételétől és minőségi igényeitől, a demográfiai csere alakulásától, valamint az oktatási rendszer kibocsátásától – szintén mennyiségi, összetételbeli és minőségi értelemben.

Bódi – Obádovics, 2000 kutatásukban felhívták a figyelmet arra, hogy nem a diplomás munkanélküliség nő, hanem a diplomások száma az össznépegyében, amelynek hatása a munkanélküliség összetételére kétségtelen kihat.

1.1. Átmenet a felsőoktatásból a munkaerőpiacra

A felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti átmenet napjaink egyre „divatosabb” kutatási területté vált, Európa szerte nagy figyelmet fordítanak az átmeneti folyamat vizsgálatára a diplomások körében. Teichler (1999) a korábbi kutatásokkal ellentétben úgy véli, hogy a felsőoktatásból a munkaerőpiacra való átmenet is léte-

zik, mely nem független a munkaerőpiacra való kilépés folyamatától. A munkaerő-piaci átmenetet teljes körűen csak más átmeneti időszakokkal együtt – mint a szülői házból való kirepülés, gyermekvállalás – lehet vizsgálni.

Más kutatások a témakört szűkebben értelmezve vizsgálták, és az egyre nehezebbé váló munkaerő-piaci integráció fő okának az oktatás színvonalát feltételezik. Emellett Kozák (2012) a szervezetek oldaláról megjegyzi, hogy a pályakezdők és a munkatapasztalattal rendelkezők között a munkahelyi beillesztés során is különbségek vannak.

A megoldást abban látják, hogy az oktatási rendszert a munkáltatók elvárásaihoz igazodóan kellene átalakítani, hogy zökkenőmentessé tegyék a fiatalok számára a munka világába való átmenetet. Az átmenet a felsőoktatás és az elhelyezkedés közti szakasz. Az OECD 2000-es vizsgálata szerint ez a folyamat egyre összetettebb és bizonytalanabb lett a nyolcvanas évektől kezdve, egyre bonyolultabbá vált a fiatal végzettek számára a munkaerő-piaci beilleszkedés. Ez tükröződik az egyre hosszabbá váló munkanélküli státuszban, illetve a betöltött munkakör és a képzettség szakmai tartalmának egyre rendszeresebb szétcsúszásában (Nándori, 2010). Az európai felsőoktatási tendenciákhoz hasonlóan hazánkban is meghatározó a tömegessé válás. Ezen belül is azt láthatjuk, hogy a felsőoktatásban a nők aránya jelentősen emelkedett, amely kihat arra, hogy jellemzően később, a tanulmányaik befejezésével vállalnak csak gyermeket (Bencsik – Juhász, 2008). A felsőoktatás expanziója miatt a munkaerőpiacon a megnövekedett kínálat azt eredményezi, hogy a végezt diplomások egyre hosszabb időt töltenek el álláskereséssel, és a relatív bérelőny csökkenése miatt a korábbinál kevesebb elfogadható bérajánlatot kapnak, nehezebben találnak maguknak megfelelő állást, több a munkanélküli a végzést követő időszakban. A tanulásból a munka világába történő átmenet hosszú idő, akár 10 évet is igénybe vehet, s az érintettek a legkülönbözőbb tanulmányokat folytatják, illetve a legkülönbözőbb módon váltják, illetve párosítják a tanulást a munkával (Galasi et al., 2001). A pályakezdőknek látniuk kell, hogy versenyben vannak a munkahelyeiket őrző tapasztaltabb munkavállalókkal, a munkaerőpiacról korábban bármely okból kiszorult, de tapasztaltabb munkavállalókkal, a célzott térségbe beáramlókkal, a tehetősebb anyagi családi háttérrel rendelkezőkkel, a jobb társadalmi-gazdasági környezeti feltételekkel rendelkezőkkel (Rezsőfi, 2006).

A pályakezdő fiatalok elhelyezkedési esélyei folyamatosan romlanak, mert a középiskolákban, és a felsőoktatási intézményekben hiányzik a gyakorlati oktatás, a foglalkoztatók viszont nem szívesen küszködnek az új dolgozó betanításával. Ez is lehet annak az oka, hogy az utóbbi időben egyre több pályakezdő fiatal kerül az álláskereső sorába. Nehezíti a pályakezdők munkába állását az is, hogy folyamatosan emelkedik a nyugdíj korhatár, amely azt jelenti, hogy a korhatár előtt álló idősebb munkavállalók tovább maradnak a munkaerőpiacon. Pozitívumként említendő meg a felsőfokú képzés lehetőségeinek kibővülése és a fiatalok továbbtanulási igényeinek emelkedése, viszont rövidtávon nehezítik a fiatalok elhelyezkedési esélyeit. A felsőfokú végzettségüekből túlkínálat van, a jól képzett szakmunká-

sokból pedig egyre kevesebb (Vámosi, 2011). Arra is van példa, hogy a diplomás alkalmazott – munkaideje egy részében – fizikai munkát is végez (Vántus, 2010). Tovább árnyalja az elhelyezkedési lehetőségek problémáját a diplomások képzettsége körül kialakult ismerethiány. Móre (2011) vizsgálata azt bizonyítja, hogy a vállalatok egy része nem ismeri az új szakok elnevezését, a mögöttük rejlő szakmai tudást. Az, hogy a végzős egyetemisták reális képpel rendelkezzenek a munkaerőpiacról és saját lehetőségeikről, szintén fontos tényező (Keczer – Csehne 2008). A diplomások egy része nyitott az újfajta, atipikus foglalkoztatási formák (alkalmi munkavállalás, távmunka, önfoglalkoztatás, munkaerő-kölcsönzés, határozott idejű (szerződéses) foglalkoztatás, osztott vagy egyenlőtlen munkaidejű foglalkoztatás, tranzit foglalkoztatás, kollektív önfoglalkoztatás (szövetkezet)) iránt. Egyes ágazati területeken ráadásul sajátos foglalkoztatási formák léteznek (Szabados, 2008). Attól eltekintve is, hogy ezek számos hátrányát ismerik. Oláh – Bácsné Bába, 2012 kutatásaik során megállapították, hogy a munkaerő-kölcsönzés, mint hagyományostól eltérő munkaszervezési módszer, kevésbé tekinthető elterjedtnek hazánkban, ugyanakkor az így foglalkoztatottak száma fokozatosan növekszik.

1.2. Külföldi országok támogatási programjai

Az ifjúsági munkanélküliség nem sajátosan magyar jelenség, hiszen az európai országokban a 70-es évektől folyamatosan problémát jelentett. Az államok két formában kívánták orvosolni a problémát: az egyik a munkaerő-kínálat csökkentése volt, amelyet úgy értek el, hogy bizonyos rétegeket kivontak a munkaerőpiacról és csökkentették a munkaidőt. A másik forma a munkahelyteremtés, a magánszektor támogatása, s képzési programok beindítása volt. Általános recept azonban nincs, minden ország más-más utat járt, s jár a mai napig is (Gulyás 2005/a; Gulyás 2005/b; Gulyás 2005/c).

Angliában pl. úgy gondolták, hogy a fiatalok azért vannak hátrányban a munkaerőpiacon, mert nincs munkatapasztalatuk, így egy olyan programot indítottak be, ahol gyakorlathoz juttatták a fiatalokat. A britek tehát az iskola és a munka közötti átmenet válságára nem az oktatási idő meghosszabbításával válaszoltak, hanem a betanító jellegű munkahelyek támogatásával.

Németországban a fiatalok munkanélküliségének kezelésében a gyakornoki rendszert erősítették. Speciális, egy éves, munkára előkészítő programot vezettek be.

Svédországban, ahol a 18-19 éves munkanélküli fiatalok száma igen jelentős volt, egy olyan programot vezettek be, ahol ezen korosztály számára mind az állami, mind a magán szektorban könnyű fizikai munkát ajánlottak. A svédek tehát munkahely-teremtési törekvésekkel reagáltak le a fiatal állástalanok problémáját.

Franciaországban a képzési időt hosszabbították meg. A program keretében a fiatalokat munkához és szakképesítéshez kívánták juttatni. Arra törekedtek, hogy a gyakornoki rendszert kiterjesszék a gazdaság minden szektorra (Vágó, 1994).

2. Anyag és módszer

A cikk korlátozott terjedelme miatt csak a debreceni pályakezdő diplomások, mint leendő munkavállalók elhelyezkedési problémáit, esélyeit, pályaválasztását vizsgáljuk. A kérdőív kitöltésénél törekedtünk arra, hogy a minta összetétele nem, és életkor alapján reprezentatív legyen. A kérdőív 16 kérdést tartalmazott

Kérdőívünket 150 pályakezdő diplomásnak küldtük el. A kérdőívet kitöltők 64%-a nő 36%-a férfi volt. Az adatokat matematikai, statisztikai módszerrel elemeztük, és táblázatok valamint ábrák segítségével szemléltjük.

3. Eredmények és értékelésük

3.1. A nyilvántartott pályakezdők Debrecenben

Az 1. táblázatban a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Debreceni Kirendeltségén nyilvántartott pályakezdő álláskereső főbb adatait szemléltetjük.

1. táblázat: A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Debreceni Kirendeltségén nyilvántartott pályakezdő álláskeresők száma (fő)

Table 1.: The main number of the registered unemployed, who freshly graduated in the Debrecen Employment Office of the Szabolcs Szatmar County Government Office

Megnevezés	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Férfi	497	554	554	606	813	964
Nő	602	686	686	742	818	936
Összesen	1 099	1 240	1 240	1 348	1 631	1 900
<= 17 éves	1	2	2	1	7	3
> 17- 20 éves	342	396	396	442	544	564
> 20-25 éves	665	763	763	818	996	1 236
>25-30 éves	91	75	75	84	83	96
>30-35 éves	0	3	3	3	2	1
>45-50 éves	1	0	0	0	0	0

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, 2011

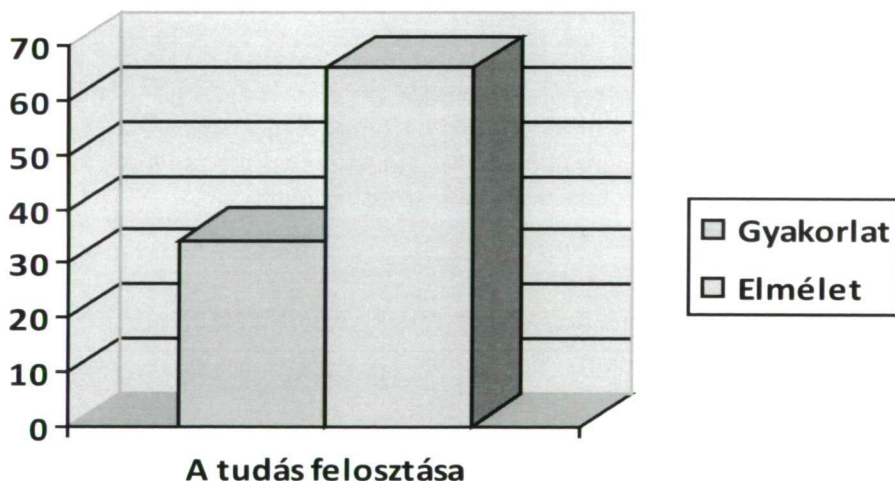
Az 1. táblázatban a 17-30 éves korcsoportra fókuszálva olvashatunk le adatokat, melyekből megállapíthatjuk, hogy Debrecenben is jelen vannak a pályakezdő álláskereső elhelyezkedési problémái. A felsőoktatásból kikerült fiatalok a 20-25

éves kategóriába sorolhatók be életkorukat tekintve, hiszen az esetek többségében 25 éves korukra a fiatalok kikerülnek az egyetemekről és főiskolákról. 2005 óta az ebbe a korcsoportba tartozó fiatalok száma megduplázódott, melynek háttérében a felsőoktatás tömegesedése áll. 2008-2009-től figyelhető meg egyfajta kiugró tömegesedés a debreceni regisztrált álláskeresők között, aminek háttérében a gazdasági válság állhat. A fiatalok kikerülve az oktatási intézményből nem tudnak elhelyezkedni, munkát vállalni, hiszen az Észak-alföldi Régió hátrányos helyzetéből következően a munkaerőpiac nem tud lépést tartani a diplomások megnövekedett számával. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők nagyobb része a 20-25 éves korcsoportba tartozik. A diplomás regisztrált munkanélküliek száma nyáron kiugróan megnövekszik, és ez eltart szeptemberig.

Az 1. ábrán szemléltjük a főiskolán/egyetemen oktatott elméleti és gyakorlati ismeretek arányát.

1. ábra: A gyakorlati és elméleti tudás aránya az egyetemen oktatott ismeretek alapján

Figure 1.: The proportion of practical and theoretical knowledge on the basis of the subjects taught at the university

Forrás: Saját kutatás, 2012

Az 1. ábra adataiból leolvasható, hogy a felsőoktatásban szerzett tudás, ismeret a megkérdezettek véleménye szerint inkább elméleti (65,8%), mint gyakorlati (34,2%).

Manapság már nem mindegy, hogy milyen végzettséget szerzünk, és az sem, hogy milyen irányú képzésben veszünk részt. Ebben a kérdéskörben az első kérdés arra irányult, hogy a válaszadót milyen indítatások vezérelték a középiskolából kikerülve, hogy továbbtanuljon. A kérdésben több választ is meg lehetett jelölni.

2. táblázat: A továbbtanulás okai
Table 2.: The reasons of further education

Továbbtanulás okai	Diplomások száma (fő)
Bizonyítási vágy magamnak	41
Bizonyítási vágy másoknak	7
Az álomszakmámnak ez volt a feltétele	12
Munkát találjak	64
Magasabb fizetés reményében	60

Forrás: Saját kutatás, 2012

A 2. táblázat adataiból megállapítható, hogy a vizsgált egyének legfőbb célja a továbbtanulást illetően, hogy diplomát szerezzenek. Kiemelkedően sokan jelölték meg, hogy továbbtanulásukat a felsőoktatási intézményekbe az is motiválta, miként tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, valamint, a magasabb fizetés reményében fontosnak tartották az oklevél megszerzését. Kutatásunk további részében arra kerestük a választ, hogy a megkérdezettek az abszolutórium megszerzése után mennyi idő után és milyen módszer alkalmazásával kerestek munkát, milyen stratégiákat vettek igénybe a munkakeresésnél (munkaügyi központ, álláshirdetés stb.)

3. táblázat: A válaszadók abszolutóriumának megszerzése utáni munkakeresési hajlandósága

Table 3.: The job-seeking willingness of those answering the questionnaires following their graduation

Közvetlenül keresett-e munkát?	Diplomások száma (fő)
Igen	105
Nem, mert már dolgoztam	30
Nem, mert folytattam tanulmányaimat	12
Nem, egyéb okokból	3

Forrás: Saját kutatás, 2012

A 3. táblázat adataiból leolvasható, hogy a megkérdezett diplomások kb. 70%-a döntött úgy, az abszolutórium megszerzése után belép a munkaerőpiacra. A kérdőívet kitöltők kb. 20%-ának adatott meg, hogy még az oklevél megszerzése előtt el tudott helyezkedni. Egyre fontosabb tényező, hogy a hallgatók időben elkezdjenek állást keresni és tájékozódni a lehetőségekről, és lehetőleg még tanulmányaik ideje alatt kellő munkatapasztalatot szerezzenek. Az ilyen háttérrel rendelkező pályakezdő diplomás álláskeresők jobb eséllyel indulhatnak el a munkaerő-piaci versenyben, és így több lehetőségük lesz megtalálni a végzettségüknek legmegfelelőbb munkahelyet.

Fontosnak tartottuk, hogy megvizsgáljuk, a 105 főből – aki végzése után egyből próbált elhelyezkedni – hány munkáltatónál jelentkezett állásért.

4. táblázat: A válaszadók álláskeresőse
Table 4.: Job-seeking of those answering the questionnaires

Munkáltatószáma	Diplomások száma (fő)
1-5	42
6-10	18
11-15	20
16-nál több	25

Forrás: Saját kutatás, 2012

A 4. táblázat adataiból megállapítható, hogy a válaszadók 40%-a jelentkezett 1-5 munkáltatónál állásra, de úgy gondoljuk, hogy viszonylag magas azoknak az aránya, akik 10-nél több helyre adták be önéletrajzukat. Kapcsolatfelvételnek számított a kérdőívünkben például az elküldött önéletrajz, megvalósult állásinterjú, jelentkezés különböző hirdetésekre.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a munkakeresés során hányszor hívták be állásinterjúra, vagy vette fel a munkaadó a kapcsolatot valamilyen más formában a jelentkezővel. A válaszadók közül 73 fő (70%) jelölte meg, hogy 1-5 alkalommal kapott visszajelzést a munkáltatótól valamilyen formában, és 31 fő (30%) nyilatkozta, hogy 6-10 alkalommal.

Véleményünk szerint a végzés után minél több helyre be kell adni önéletrajzunkat, hiszen a kapott eredmények is azt mutatják, hogy kevés helyre hívják vissza a jelentkezőt.

A kérdőívünk utolsó kérdésében lényegesnek tartottuk megkérdezni, hogy a válaszadók szerint melyek azok a lényeges különbségek a munkaerőpiac és a felsőoktatás között, amelyeken a közeljövőben mindenképpen változtatni kell. A válaszokat feldolgozva elmondható, hogy a megkérdezettek igen nyitottak voltak a választást tekintve, és olyan okokat soroltak fel, melyek valóban szükségesek a két oldal közti rés megszüntetéséhez, valamint olyan megoldásokat fogalmaztak meg, amelyek valóban építő jellegűek a felsőoktatási színvonal jobbá tételére.

4. Következtetések

Felmérésünk során megállapítható, hogy a fiatalok véleménye szerint a leghangsúlyosabb probléma, hogy a felsőoktatás főként az elméleti szintű képzést preferálja, és a gyakorlati képzés teljesen a háttérbe szorul.

Az értékelés során a második legnagyobb probléma a felsőoktatásban, hogy a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldala nincs egyensúlyba hozva, mivel túl sok

diplomás kerül ki a munka világába olyan végzettséggel, melyre nincs igény. A válaszadók véleménye szerint, azokat a szakmákat kellene előnyben részesíteni, melyekre igény van a munkaerőpiacon. A fiataloknak pályaválasztásuk előtt tisztában kéne lenniük a munkaerőpiac igényeivel, és olyan szakmát kellene választaniuk, mellyel el tudnak később helyezkedni.

Úgy gondoljuk, hogy a kormány által 2012. januárban kiadott felvételi keretszámok megoldásként szolgálnak majd abban, hogy a felvételizőket a hiányszakmák felé tereljék, akik nem a diplomás munkanélküliek népes táborát gyarapítják majd tovább, hanem versenyképes tudással, és rövidebb idő alatt tudnak majd elhelyezkedni a munkaerőpiacon.

A munkaerőpiac és a felsőoktatás közti gondként emelték ki a megkérdezettek, hogy nincs egyensúly a diplomás-, és a szakmunkás képzés. A legtöbb pályaválasztás előtt álló fiatalnak meg sem fordul a fejében a szakmatanulás.

Úgy gondoljuk, hogy az oktatási rendszert a munkáltatók elvárásaihoz mérten kellene átalakítani, hogy gördülékenyebbé tegyék a fiatal felnőttek számára a munka világába történő beilleszkedést. A gazdasági helyzet javulása után, sok új munkahelynek kell létrejönni, ahol a fiatal pályakezdekők el tudnak helyezkedni.

Az összegyűjtött adatok, és információk ismeretében elmondható, hogy a pályakezdő diplomások száma növekvő tendenciát mutat. A debreceni pályakezdekők elhelyezkedési lehetőségei munkaerő-piaci szempontból erősen korlátozottak. Az Észak-alföldi Régió munkaerő-piaci szempontból a hátrányos helyzetű régiók között van számon tartva a köztudatban, így a pályakezdekők munkába állási lehetőségeik elég szűkösek. A kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy valóban, évről évre emelkedik a nyilvántartott pályakezdekők száma.

Mind a szakirodalmi feldolgozásunk, mind pedig a kérdőíves adatgyűjtésünk is igazolják, hogy alacsony a fiatalok gyakorlati jártassága. A felsőoktatásban megszerzett tudás, ismeret a vizsgált személyek véleménye szerint inkább elméleti (65,8%), mint gyakorlati (34,2%). A felsőoktatásban jelenleg az elméleti típusú képzés dominál. Ezzel a problémával kapcsolatban említették meg, hogy nagy előnyhöz jutnának a fiatalok, ha az intézmény biztosítana szakmai gyakorlati lehetőséget, ahol az elméleti ismereteket átültetnék gyakorlatba

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bencsik Andrea – Juhász Tímea (2009): A nők visszailleszkedése a munkaerő-piacra a gyermekvállalás után. III Kheopsz Tudományos Konferencia Útkeresés az üzleti és a közszférában konferenciakötet. pp.287-296.
- Bódi Ferenc – Obádovics Csilla (2000): Munkanélküliség a vidéki Magyarországon, Területi Statisztika, 3. (40.) évf. 1. sz. január. pp. 55-69
- Galasi Péter – Timár János – Varga Júlia (2001): Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon. In: Oktatás és munkaerőpiaci érvényesülés. Budapest. MTA KTK, pp. 73-89.
- Gulyás László (2005/a): Folyamatok és tendenciák néhány Európai Unió ország munkaerőpiacán I. A német munkaerőpiac jellemzői 1998-2004. Humánpolitikai Szemle 2005/3. szám pp. 84-96.

- Gulyás László (2005/b): Folyamatok és tendenciák néhány Európai Unió ország munkaerőpiacán 2. A francia munkaerőpiac jellemzői 1998-2004. *Humánpolitikai Szemle* 2005/4. szám pp. 89-96.
- Gulyás László (2005/c): Folyamatok és tendenciák néhány Európai Unió ország munkaerőpiacán 3. A görög munkaerőpiac jellemzői 1998-2004. *Humánpolitikai Szemle* 2005/6. szám pp. 87-96.
- Keczer Gabriella – Csehné Papp Imola: The Familiarity of Students of Agrarian Studies with the Labour Market, and their Job Expectations. In: *Proceedings ICoSTAF tudományos konferencia, Szegedi Tudományegyetem, 2008. november 5-6. szerk: Kovács Erzsébet, Gál József, Gyimes Ernő Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar, Szeged, ISBN: 963 482 6768*
- Kozák Anita (2012): Integration at the workplace: studies within multinational pharmaceutical factories in Hungary. In: *APSTRACT – Applied Studies in Agrobusiness and Commerce IF 0,01. Vol. 06. Number 05. pp. 69-71.*
- Móré Mariann (2011): Tanácsadó vagy humánmenedzser? *Humánpolitikai Szemle* 2011. január. szám. pp. 55-62.
- Nándori Emese (2010): Átmenet a felsőoktatásból a munkaerőpiacra. In: *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010. Szerk. Garai Orsolya – Horváth Tamás – Kiss László – Szép Lilla – Veroszta Zsuzsanna Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 193.*
- Oláh Judit – Bácsné Bába Éva (2012): A munkaerő-kölcsönzés elméleti megalapozása. *Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények. Nyíregyházi Főiskola Gazdasági és Társadalomtudományi Kar ISSN: 2061-3156, 2012. IV. évf. 1. szám. pp. 249-263.*
- Polónyi István – Tímár János (2001): *Tudásgyár vagy papírgyár. Új mandátum Könyvkiadó, Budapest*
- Rezsőfi István (2006): Hajdú-Bihar megye munkaerő-piaci helyzete, hatása a területfejlesztésre. Debrecen. Doktori (PhD) értekezés, pp. 145.
- Ronyecz Róbert (2006): A fiatal (pályakezdő) generáció perspektívái a munkaerőpiacon. In: *Munkaerő-piaci elemzés: Magyarország az Európai Unió munkaerőpiacán. Szerk. Szuper József Budapest. Generáció 2020 Közhasznú Egyesület. pp. 7-12.*
- Szabó Gyula (2008): Oktatás, képzési rendszer. In: *Észak-Alföld. Szerk. Baranyi Béla MTA Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó, Pécs-Budapest*
- Szabados György (2008): Idénymunka csoportosan-merre tovább? *Humánpolitikai Szemle* XIX. évf.7-8.sz. pp. 11-17.
- Teichler Ulrich (1999): Higher education policy and the world of work: Changign Conditions and Challenges In: *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010. Szerk. Garai Orsolya – Horváth Tamás – Kiss László – Szép Lilla – Veroszta Zsuzsanna Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.*
- Terjék László (2010): Biztonságtudatosság a mezőgazdasági termelésben. XXXIII. Óvári Tudományos Nap október 7. Mosonmagyaróvár, CD.
- Vágó Béla (1994): Pályakezdők munka nélkül – megoldás a középfokú oktatás. In: *Dúdolnak a hideg szelek. Szerk. Magyar Tudományos Akadémia Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testületének Közleményei. Nyíregyháza. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, pp.77-78.*
- Vámosi Tamás (2011): Képzés, tudás, munka. A magyar szak- és felnőttképzési rendszer szerepe és funkciója a társadalmi-gazdasági térben a 21. század elején. *Új Mandátum, Budapest, pp. 254.*
- Vántus András (2010): A foglalkoztatottság jellemzőinek változása Hajdú-Bihar megyei állattenyésztő gazdaságokban. IV. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl konferencia. *Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei. II. évf. 2-3. szám. (No. 3-4.) pp. 24-31.*